

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

СОБОЛЄВСЬКИЙ ПАВЛО АНДРІЙОВИЧ

УДК 161.2:81'22 П. Грайс

**ЛОГІКО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ
ІНФЕРЕНЦІЙНОЇ ПРАГМАТИКИ ПОЛА ГРАЙСА**

09.00.06 – логіка

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філософських наук

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі логіки філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, МОН України.

Науковий керівник: доктор філософських наук, академік НАН України
Конверський Анатолій Євгенович,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
декан філософського факультету.

Офіційні опоненти: доктор філософських наук, професор
Дуцьк Ігор Зенонович,
Інститут екології природоохоронної діяльності та туризму ім. В. Чорновола Національного університету «Львівська політехніка»,
професор кафедри туризму;

кандидат філософських наук
Павловська Олена Валентинівна,
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова,
доцент кафедри філософії.

Захист відбудеться «16» січня 2017 р. о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.001.27 у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка за адресою: 01601, м. Київ, вул. Володимирська, 60, ауд. 330.

З дисертацією можна ознайомитися у Науковій бібліотеці імені М.О. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка за адресою: 01601, м. Київ, вул. Володимирська, 58, зал № 12.

Автореферат розісланий «15» грудня 2016 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

В.Ю. Крикун

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дисертаційного дослідження зумовлена появою в середині ХХ ст. та на початку ХХІ ст. нових напрямів логіко-філософських досліджень природної мови, котра була спричинена прагненнями науковців знайти відповіді на важливі питання щодо методів, предмету та завдань здійснення аналізу в цій галузі.

Початок ХХ ст. – час появи двох протилежних стратегій вивчення виразів мови: школи повсякденної мови та символіко-логічного підходу. На думку представників першого напрямку, висловлювання природної мови мають відповідати певним умовам задля набуття ними смислу. Представники другого напрямку переконані, що вирази природної мови мають надто нечітке, мінливе значення, що ускладнює їх застосування у наукових дослідженнях, отже, їх треба замінити на символіко-логічні відповідники. Жоден із напрямів не спромігся надати цілісної картини комунікації мовців, пояснити механізми функціонування значень висловлювань природної мови, а також механізми породження та висновування значень мовних контекстів. Окрім того, підхід школи повсякденної мови майже повністю виключав можливість застосування формальних методів дослідження висловлювань та виступав з критикою своїх опонентів (аргументи проти існування істинно-функціонального тлумачення логічного сполучника). Зі свого боку, представники символіко-логічного підходу майже повністю виключали природну мову з кола наукових інтересів.

Подальші розвідки на основі двох панівних стратегій аналізу виразів природної мови відбувалися в межах прагматики. До прагматики зазвичай відносять знання, що утворюється в результаті аналізу відношення між структурою семіотичних систем, а також їхнім використанням у різноманітних контекстах. На думку багатьох дослідників у цій галузі, прагматика разом з семантикою формують загальну теорію значення. В цій теорії до сфери інтересів прагматики відносять імпліковане значення, інференцію, непроголошене. Прагматика також аналізує шляхи, якими мовленнєві структури збагачуються у відповідності до контекстуального підґрунтя, яке представлене інформацією, що висновується або передбачається. Прагматика є міждисциплінарним знанням, що перебуває на межі філософії мови, лінгвістичної філософії, психології, когнітивної науки та логіки.

Теорію Пола Грайса вважають однією з перших і найбільш вдалих спроб пояснити той факт, що те, що людина каже буквально, не завжди відповідає тому, що вона мала на увазі. У цьому контексті британський філософ заснував одну з найбільш впливових парадигм дослідження в галузі прагматики. Його концепт значення містить дві основні складові: конвенційне значення та значення мовця. Грайс дійшов висновку, що існує семантико-прагматичний компонент висловлювання, який імплікується мовцем, але який прямо не слідує із конвенційного значення слів, що складають висловлювання. Даний семантико-прагматичний компонент було названо імплікатурою спілкування.

Інференційна прагматика Пола Грайса упродовж тривалого часу була позбавлена уваги з боку представників вітчизняної логіки та філософії мови. Дослідження зі згаданої теми здійснювалися здебільшого представниками лінгвістики. Тому вагоме значення має аналіз його філософії з позиції логіки, адже сам Грайс у своїх роботах неодноразово звертався саме до цієї галузі знання.

Дослідження інференційної прагматики є актуальним як для філософського знання в цілому, так і для логічного знання зокрема. Адже концепція Пола Грайса пропонує альтернативний варіант вирішення проблем, до розв'язання яких зверталися представники школи повсякденної мови та символіко-логічного підходу до аналізу мови. Філософський аспект дисертаційної роботи пов'язаний передусім з визначенням ролі інференційної прагматики як цілісного бачення людської комунікативної практики, що дає змогу виявити зв'язок між формально-логічними та лінгвістичними методами дослідження мови. Історико-логічний аспект роботи полягає у висвітленні даного етапу розвідок в царині філософії мови у сер. – другій пол. ХХ ст. та можливості застосування отриманих результатів для вирішення певних логічних проблем.

Зв'язок роботи з науковими планами, програмами, темами.

Дослідження виконано в межах комплексної програми наукових досліджень Київського національного університету імені Тараса Шевченка «Модернізація суспільного розвитку України в умовах світових процесів глобалізації» і науково-дослідної роботи філософського факультету НДР № 11БФ041-01 «Філософсько-світоглядні та політологічні аспекти гуманітарного розвитку сучасного суспільства».

Метою дослідження є розкриття походження, сутності та місця інференційної прагматики П. Грайса в контексті розвитку сучасної логічної теорії.

Відповідно до поставленої мети були встановлені основні дослідницькі завдання:

- з'ясувати історичні та теоретичні витоки формування концепції інференційної прагматики П. Грайса;
- уточнити категоріальний апарат інференційної прагматики П. Грайса;
- виявити специфіку концепції П. Грайса в межах неограйсівської прагматики;
- виявити можливість використання концепції П.Грайса щодо витлумачення логічних сполучників;
- виявити суттєві характеристики постграйсівських прагматик.

Об'єктом дослідження є логічна прагматика.

Предметом дослідження є концепція інференційної прагматики П. Грайса.

Методологічна основа дисертаційного дослідження. Методологічну основу дисертаційного дослідження становлять методи аналізу виразів

природної мови дослідників у галузі інференційної прагматики та логіки. Зокрема, застосовуються методи школи повсякденної мови, формально-логічні методи, а також міждисциплінарний підхід П. Грайса до аналізу виразів природної мови, що розроблявся ним у збірках статей «Дослідження на основі слів» («Studies in the way of words») та «Аспекти мислення» («Aspects of reason»). Важливе методологічне значення в контексті історико-логічного аналізу мають методи, застосовані в біографічних роботах С. Чапман (S. Charman). Методи неограйсівських та постграйсівських прагматик застосовували Н. Алот (Allott N.), К. Бах (Bach K.), С. Чапман (Charman S.), Л.Хорн (Horn L.R.), Г. Ліч (Leech G. N.), С. Левінсон (Levinson S.C.), С. Ніл (Neal S.), Д. Спербер (Sperber D.), Д. Вілсон (Wilson D.), Ф. Йус (Yus F).

До методологічної основи дослідження увійшли методи П. Грайса щодо аналізу логічних сполучників, які застосовуються у роботах С. Чакраборті (Chakraborty C.), П. Стросона (Strawson P.), Д. Едінгтона (Edgington D), та методи теоретико-ігрової прагматики, які використовували у своїх працях Н. Алот (Allott N.), М. Франке (Franke M.), Г. Ягер (Jager G.), Р. ван Рой (van Rooy R.).

Наукова новизна одержаних результатів полягає у висвітленні інференційної прагматики Пола Грайса, неограйсівської та постграйсівської прагматик як цілісних концепцій аналізу комунікації, що уможлиблює виявлення зв'язку між формально-логічними та філософсько-лінгвістичними методами дослідження виразів природної мови.

Наукова новизна дисертаційного дослідження конкретизується у таких положеннях, які виносяться на захист:

Уперше:

- на підставі здійснення комплексного аналізу інференційної прагматики П. Грайса встановлено, що ця концепція виникає з метою вирішення суперечки між панівними на той час підходами до аналізу мови: школою повсякденної мови та формально-логічними підходами.

Удосконалено:

- набуло подальшого розвитку уявлення про історичні етапи становлення інференційної прагматики П. Грайса, неограйсівської та постграйсівської прагматик.

Уточнено:

- точку зору про можливість використання концепції П. Грайса щодо витлумачення логічних сполучників, зокрема захисту розуміння сполучників *не, і, або, якщо, то* як істинно-функціональних;

- розуміння Теорії Релевантності Д. Спербера і Д. Вілсон як варіанту дослідження в галузі інференційної прагматики, що постає альтернативою концепції П. Грайса;

- перспективи розвитку інференційної прагматики П. Грайса у теоретико-ігровій прагматичі, що полягають у застосуванні методології теорії ігор для аналізу виразів природної мови та вивчення механізмів висновування значення мовця.

Теоретичне та практичне значення дисертаційного дослідження.

Теоретичне значення дисертаційного дослідження полягає в узагальненні та систематичному аналізі етапу розвитку логічної теорії, виокремленні етапів становлення інференційної прагматики, її теоретичних засад, а також демонстрації можливостей застосування цієї теорії для вирішення деяких логічних проблем. Результати дисертаційного дослідження доповнюють розуміння Пола Грайса як логіка та філософа мови.

Одержані результати дослідження можуть бути використані як матеріали для підготовки лекцій та семінарських занять під час викладання курсів з логіки та філософії мови.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження є самостійною науковою роботою дисертанта. Висновки та положення наукової новизни сформульовані на підставі власних результатів, отриманих у процесі дослідження.

Апробація результатів дисертації. Результати досліджень доповідалися, обговорювалися та отримали позитивні відгуки на міжнародних науково-практичних конференціях: «Дні Науки Філософського Факультету – 2014» (м. Київ, 15-16 квітня 2014 р.), «Сучасні соціально-гуманітарні дискурси» (м. Дніпро, 22 березня 2014 р.), «Науковий діалог «Схід-Захід» (м. Кам'янець-Подільський, 7 червня 2014 р.), «Проблеми викладання логіки та перспективи її розвитку» (м. Київ, 15-16 травня 2014 р.), «Х Харківські студентські наукові читання» (м. Харків, 24-25 квітня 2014 р.), «Придніпровські соціально-гуманітарні читання» (м. Дніпро, 29 листопада 2014 р.), «Дні Науки Філософського Факультету-2015» (м. Київ, 21-22 квітня 2015 р.), «Актуальні проблеми соціально-гуманітарних наук» (м. Дніпро, 28 серпня 2015 р.), «Дні Науки Філософського Факультету-2016» (м. Київ, 20-21 квітня 2016 р.), «Проблеми викладання логіки та перспективи її розвитку» (12-15 травня 2016 р.).

Основні результати дисертаційного дослідження було представлено автором для обговорення на засіданнях аспірантського семінару філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, науково-методичних аспірантських семінарах кафедри логіки філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Публікації. Основні результати дослідження висвітлено у 15 наукових публікаціях автора: 5 наукових статтях у виданнях, що внесені до переліку фахових видань України з філософських наук, з яких чотири – статті в журналах, що реферуються в міжнародних наукометричних базах, та 10 доповідях, опублікованих у збірниках матеріалів наукових конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел (163 найменування), з них 140 англійською мовою. Обсяг основного тексту роботи складає 163 сторінки друкованого тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У «Вступі» обґрунтовано актуальність обраної теми, сформульовано мету і головні завдання дослідження, визначено об'єкт, предмет і методи дослідження, розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення роботи, представлено дані про апробацію результатів дослідження, зв'язок із науковими темами і програмами, подано структуру роботи.

У першому розділі «Теоретико-методологічна база дослідження», який містить два підрозділи, встановлюється теоретико-методологічна база дослідження, зокрема через аналіз передумов виникнення інференційної прагматики П. Грайса висвітлюється специфіка дискусій між представниками двох протилежних стратегій вивчення виразів природної мови: школи повсякденної мови та символіко-логічного підходу.

У підрозділі 1.1. «Передумови виникнення філософії Пола Грайса: формалісти VS неформалісти» виявлено історичні передумови виникнення інференційної прагматики П. Грайса та проаналізовано відносини між філософією повсякденної мови та символіко-логічними підходом до аналізу мови.

Інференційна прагматика Пола Грайса виникає в період суперечки між представниками двох протилежних стратегій дослідження виразів природної мови: філософії повсякденної мови та представників символіко-логічного підходу до аналізу мови. В основі суперечки між двома течіями на той час перебувало різне розуміння методів і доцільності здійснення аналізу виразів природної мови. Представники символіко-логічного підходу до аналізу мови вважали, що природна мова надто нечітка та має багато недоліків, тому її треба виключити з кола наукових інтересів. Натомість представники школи повсякденної мови вважали, що слід розрізняти «повсякденне» і «неповсякденне» значення висловлювання. Філософські ж проблеми виникають внаслідок того, що філософи замінюють «повсякденне» значення слів на «неповсякденне».

П. Грайс запозичує метод філософування школи повсякденної мови, який полягав у ґрунтовному дослідженні виразів природної мови крізь призму аналізу мовленнєвої ситуації, в якій такі вирази проголошуються. Тому в наукових роботах П. Грайса наявна велика кількість фактологічного матеріалу, тобто прикладів вживання виразів природної мови, що ілюструють ті чи інші положення його вчення.

Інференційна прагматика П. Грайса була започаткована під час дискусії з представниками філософії повсякденної мови. З метою окреслення цього напрямку П. Грайс залучає новий термін – А-філософи, до яких, на його думку, належать науковці, котрі досліджують доречність виразів природної мови шляхом звернення до конкретних прикладів їх вживання. П. Грайс здійснює ґрунтовний аналіз прикладів Г. Райла, Н. Малькольма, Б. Бенджаміна та вказує на проблеми, з якими зустрічається метод філософування представників школи повсякденної мови. Дж. Серль слідом за П. Грайсом виступив з критикою

дослідження А-філософів. На думку П. Грайса, позиція Дж. Серля є перспективною та має бути розвинена в межах інференційної прагматики.

П. Грайс відкидає одну з головних тез його прибічників, а згодом – опонентів, про те, що вирази природної мови мають відповідати певним умовам С для набуття значення. Він вважає, що такий «стиль» філософування є неприйнятним і необхідно створити нову теорію, котра була б здатна пояснити складні прилади, наведені філософами повсякденної мови й при цьому мати універсальний характер.

П. Грайс вважав, що значення складається із семантичних та прагматичних складових. На його думку, існує конвенційне значення висловлювання, яке проголошує мовець (what is said), та імпліковане значення, яке мовець мав на увазі (what is meant). Таким чином, його концепція посідає місце між потужними напрямками дослідження мови: філософії повсякденної мови та формально-логічними підходами.

Основний корпус робіт П. Грайса представлений збірками матеріалів його лекцій, а саме: «Дослідження на основі слів» та «Аспекти мислення». Курс лекцій, що увійшов до першого збірника, був прочитаний у Гарвардському університеті (США) в межах програми «Лекції Вільяма Джеймса». Друга збірка сформована на основі матеріалів лекцій, прочитаних в Оксфорді (Велика Британія) в межах програми «Лекції Джона Локка». Значна кількість матеріалів залишилася неопублікованою та зберігається в бібліотеці університету Берклі (H. Paul Grice papers, 1947-1989).

У підрозділі 1.2. «Методологічний та категоріальний інструментарій дослідження» здійснюється огляд проблематики та напрямів дослідження в межах філософії мови середини ХХ ст.

Виокремлюються та аналізуються аргументи Г. Райла, Н. Малкольма, Г. Мура, Б. Бенджаміна, Л. Вітгенштайна, П. Стросона та Дж. Серля щодо доцільності вживання деяких виразів природної мови. Філософи шукають такі приклади виразів природної мови, які за одних обставин є доречними, а за інших – ні. Висвітлено аналіз П. Грайсом прикладів Г. Райла щодо використання слів «навмисно» і «ненавмисно», Н. Малькольма – дієслова «знати», а також Б. Бенджаміна – дієслова «пам'ятати».

Приклади, наведені П. Грайсом, вказують на певні проблеми, з якими стикається імпліцитний метод філософування представників школи повсякденної мови. На думку британського вченого, такі філософи мають визнати, що одне і те саме висловлювання може бути доречним за одних умов, і зовсім недоречним – за інших. А отже, головна проблема полягає не у самих висловлюваннях, а в умовах їх виголошення.

Дж. Серль також виступав із критикою програми дослідження А-філософів та навів два аргументи проти цієї традиції. По-перше, заперечення висловлювання за умови недотримання відповідних обставин його проголошення є також хибним. По-друге, мовець може навести інший варіант висловлювання, ймовірно більш складного, однак яке буде доречним навіть за умови невиконання відповідної обставини. На думку П. Грайса, позиція

Дж. Серля має бути розвинена в межах нової концепції аналізу виразів природної мови.

У другому розділі «**Головні положення інференційної прагматики Грайса**», що складається з чотирьох підрозділів, уточнено категоріальний апарат інференційної прагматики П.Грайса, досліджується основні її положення: принцип Кооперації, максими спілкування, імплікатури та їхні види. Проаналізовано можливості використання концепції П. Грайса щодо витлумачення логічних сполучників.

У підрозділі 2.1. «**Інтенційна семантика**» досліджується інтенційна природа інференційної прагматики П. Грайса.

Основний концепт, який є підґрунтям для більшості досліджень у галузі філософії мови, а саме – *значення*, в межах концепції П. Грайса тлумачиться як комплекс зорієнтованих на слухача інтенцій мовця.

П. Грайс аналізує чинник, що має назву «інформативний намір» та виділяє три його рівні: (1) «*x означає*» тотожне промовлянню *x* із наміром викликати в слухача *H* віру «*що p*». (2) «*x означає*» тотожне промовлянню *x* із наміром викликати в слухача *H* віру «*що p*», а також із наміром, щоб *H* розпізнав намір (1). (3) «*x означає*» тотожне промовлянню *x* із наміром (1), викликати в слухача *H* деяку реакцію *r* (вплинути на слухача), а також із наміром (2) – *H* розпізнає намір (1) (мовець *S* має намір викликати в слухача *H* реакцію на підставі розпізнання слухачем *H* цього наміру).

П. Грайс зафіксував необхідну умову акту спілкування: для забезпечення реакції *r* необхідно, щоби слухач розпізнав у висловленні намір мовця забезпечити реакцію *r*. Філософ також вважає, що базовою характеристикою людського спілкування є те, що мовці мають на увазі значно більше, ніж вони повідомляють своїм слухачам за рахунок конвенційного значення слів та висловлювань. Тож, на думку автора, разом із конвенційним значенням таких слів та висловлювань, є також окремий рівень значення, а саме – *значення мовця*.

Отже, в межах інференційної прагматики *значення* має два рівні: конвенційне значення висловлювання (what is said) і значення мовця (what is meant). У свою чергу, *значення мовця* умовно поділяється на два підрівні: конвенційно імпліковане значення (what is conventionally implicated) та неконвенційно імпліковане значення (what is nonconventionally implicated).

У підрозділі 2.2. «**Поняття інференції та імплікатури**» досліджуються поняття інференція та імплікатура як основні поняття інференційної прагматики П. Грайса.

Інференція розглядається як широкий клас когнітивних операцій, під час перебігу яких слухач, що безпосередньо не має доступу до процесів породження мови мовцем, «додумує замість нього». Завдання П. Грайса – продемонструвати значення мовця як специфічний вид прагматичного висновування. Це завдання розкривається в рамках його інференційної прагматики, ядром якої є принцип Кооперації та імплікатури спілкування. Поняття *імпліковане значення* є методологічним знаряддям філософа. Він

запроваджує термін *імплікувати* та похідний від нього – *імплікатура* – з метою виокремлення прагматичного концепту значення. Оскільки маємо конвенційно імпліковане значення та неконвенційно імпліковане значення, то, відповідно, припускаємо існування конвенційних імплікатур та імплікатур спілкування.

У підрозділі визначено, що імплікатура – компонент висловлювання, який імплікується мовцем, і який прямо не впливає із конвенційного значення слів, вживаних у цьому висловлюванні.

У підрозділі 2.3. «Принцип Кооперації і максими П. Грайса» досліджується категоріальний апарат інференційної прагматики П.Грайса, а саме: поняття принципу Кооперації та максим спілкування.

Програма П. Грайса мала на меті створити нову методологію дослідження мовленнєвого спілкування, про що британський філософ зазначив у своїй роботі «Логіка та мовне спілкування». П. Грайс прагнув розробити та описати механізми породження та висновування мовленнєвих контекстів, представлених, зокрема, імплікатурами спілкування.

В основу його методу покладено базове припущення про те, що під час комунікації мовці, які є раціональними її учасниками, прагнуть бути кооперативними. Цей фундаментальний принцип отримав назву принцип Кооперації та визначається таким чином: «Твій комунікативний внесок на цьому кроці діалогу має бути таким, якого вимагає спільно прийнята мета (спрямування) цього діалогу». Надалі філософ формулює максими спілкування, які є прямими наслідками цього принципу: максима кількості, максима якості, максима релевантності, максима способу дії.

Максима кількості стосується кількості інформації, яку промовляє мовець. З максими впливають такі настанови: 1) говори настільки інформативно, наскільки це потрібно; 2) не кажи більш інформативно, ніж цього потребує ситуація. Максима якості має «супермаксиму»: «Намагайся зробити своє твердження істинним». Її доповнюють положення: 1) Не говори того, що вважаєш хибним; 2) Не говори того, у чому сумніваєшся. Максима відношення має один постулат, а саме – релевантності: «Говори те, що стосується справи». Постулат способу дії стосується не того, що промовляється, а того, як промовляється висловлювання мовцем. Постулат має «супермаксиму»: «Висловлюйся чітко», з якої впливають такі настанови: 1) «уникай незрозумілих висловлювань»; 2) «уникай неоднозначності»; 3) «будь лаконічним (уникай зайвих слів)»; 4) будь організованим.

Дотримання або недотримання максим спілкування є маркерами для раціональних мовців, які за їхньою допомогою мають змогу імплікувати інформацію, а слухачі, в свою чергу, мають змогу будувати свої припущення щодо такої інформації.

У підрозділі 2.4. «Деякі можливі застосування інференційної прагматики» досліджуються можливості застосування інференційної прагматики П. Грайса для витлумачення логічних сполучників, зокрема захисту істинно-функціонального розуміння сполучників.

П. Грайс намагається віднайти природне значення таких граматичних сполучників, як: *не, і, або, якщо, то*. Він наголошує, що на семантичному рівні значення цих сполучників обслуговується табличним значенням відповідних логічних сполучників. Водночас, граматичні сполучники мають й інші рівні значення. Так, він вказує на деякі базові характеристики таких сполучників.

П. Грайс зазначає, що заперечення є фундаментальною умовою людського спілкування, адже цілком очевидно, що мовець має мати спеціальні засоби аби заперечити будь-яку інформацію, яку він може сповістити. Граматичний сполучник *і*, який є відповідником логічної кон'юнкції, є зняряддям, що дає змогу поєднувати мовленнєві конструкції. Граматичний сполучник *або* розглядається як зняряддя для надання відповіді на так звані W-питання (що?, де?, коли?). Враховуючи своє семантичне значення, що надається табличним значенням істини для диз'юнкції, граматичний сполучник *або* виконує й аналітичні функції, даючи змогу переходити від складних мовленнєвих конструкцій до більш простих. Найближчим до граматичного сполучника *або* є сполучник *якщо, то*. Аналіз умовних висловлювань, у яких присутній цей сполучник, також ґрунтується на аналізі запитань (так/ні запитань). Граматичний сполучник *якщо, то* виконує функцію аналітичного зняряддя для переходу від одних мовленнєвих конструкцій до інших.

Слід зазначити, що умовні висловлювання, на думку П. Грайса, породжують узагальнені імплікатури спілкування, а саме – неопосередкований стан, який вказує на те, що антецедент такого висловлювання має бути, щонайменше, хорошою умовою для консеквентну. Тож, відома логічна проблема матеріальної імплікації, що дає змогу висновувати будь-що з будь-чого, в термінах інференційної прагматики П. Грайса є прагматичною проблемою. Тобто, на думку британського філософа, в таких висловлюваннях хибними є не самі висловлювання, а лише їх узагальнені імплікатури спілкування, що імплікують хибний неопосередкований стан.

У третьому розділі «Деякі напрями розвитку інференційної прагматики Грайса у неограйсівській прагматиці», який складається з чотирьох підрозділів, досліджується специфіка концепції П. Грайса в межах неограйсівської прагматики.

У підрозділі 3.1. «Імпліситури спілкування К. Баха» досліджується розвиток інференційної прагматики П. Грайса в межах концепції імпліситури спілкування К. Баха.

К. Бах проаналізував феномен семантичної невизначеності (semantic indeterminacy), або, як його ще називають, семантичної недовизначеності (semantically undetermined). На його думку, речення із семантичною недовизначеністю представляють собою клас речень зі специфічною властивістю виводу концептуальних елементів, які мають бути схоплені до появи пропозиції. К. Бах пропонує розглядати цей процес як концептуальне посилення (conceptual strengthening). Під час цього процесу лексичний матеріал, що міститься у висловлюванні, відсилає до концептуально ширшої пропозиції, ніж та, що була проголошена. К. Бах стверджує, що існує прагматичний

компонент того, що було сказано (what is said), який слід розглядати окремо від того, що було імпліковано (what is implicated). Цей компонент є, радше, не експліцитним, а імпліцитним, і в цьому контексті філософ називає його імпліситурою спілкування.

У підрозділі 3.2. «Узагальнені та індивідуалізовані імплікатури С. Левінсона» досліджуються основні характеристики узагальнених та індивідуалізованих імплікатур.

С. Левінсон аналізує клас імплікатур, які залишаються постійними, незважаючи на контекст висловлювання. Такі імплікатури мають назву узагальнених імплікатур. Протилежними до узагальнених імплікатур є індивідуалізовані імплікатури, що виникають за специфічних обставин і залежать від контексту висловлювання.

Так, С. Левінсон розвиває вчення П. Грайса про імплікатури та здійснює аналіз їхніх видів. На його думку, імплікатури різняться ступенем віддаленості від семантичного змісту висловлювання. Узагальнені імплікатури, які не залежать від контексту, є ближчими до семантичного змісту висловлювання. Індивідуалізовані, що є чутливішими до контексту, мають більшу відстань. Узагальнені імплікатури є стандартними інтерпретаціями пропозицій, які обираються слухачами як основні. На думку С. Левінсона, значення висловлювання ґрунтується не так на безпосередніх припущеннях про наміри мовця, як на узагальнених припущеннях про те, як зазвичай вживається мова.

Узагальнені й індивідуалізовані імплікатури можуть бути скасовані або призупинені (suspended) у такому контексті, який експліцитно їх заперечить. Узагальнені імплікатури також є віддільними (detached), бо неможливо змінити висловлювання таким чином, щоб імплікатура залишалася.

У підрозділі 3.3. «Скалярні імплікатури Л. Хорна» досліджуються специфічні характеристики скалярних імплікатур Л. Хорна.

У природній мові можемо віднайти такі вирази, які утворюють своєрідну шкалу $\langle i_1, i_2, i_3 \dots i_n \rangle$. Шкала побудована за принципом семантичного відношення між предикатами: із i_1 слідує i_2 , із i_2 слідує i_3 і т.д., але не навпаки. Прикладом такої шкали є \langle всі, більшість, багато, деякі, лише деякі \rangle ; \langle і, або \rangle ; \langle відмінно, добре \rangle ; \langle гаряче, тепло \rangle ; \langle завжди, часто, іноді \rangle ; \langle знаю, вірю \rangle .

Коли мовець промовляє «Деякі машини хороші», він також має на увазі, що «Не всі машини хороші». Ця інформація виникає тому, що мовець прагне бути кооперативним і не хоче порушити максимуму якості. Справа у тім, що речення «Деякі машини хороші» є менш інформативним, ніж «Усі машини хороші». Через те, що мовець свідомо не обрав більш інформативне висловлювання доходимо висновку, що він не вважає, що «Всі машини хороші». Такий тип висновування є характерним для такого прагматичного явища, як імплікатура. При промовлянні виразів, що утворюють своєрідну шкалу, виникає імплікатура. За умови, що шкала має верхню і нижню межу, імплікуватися буде верхня її межа. Нижня межа експліцитно вибудовується з висловлювання.

Таким чином, Л. Хорн виокремлює специфічний вид прагматичного висновування, який свідчить про існування іншого типу імплікатури – скалярної імплікатури.

У підрозділі 3.4. «Імплікатури ввічливості Г. Ліча, С. Левінсона і П. Брауна» досліджуються головні характеристики та принципи функціонування імплікатур ввічливості Г. Ліча, С. Левінсона і П. Брауна,

П. Грайс включив до переліку максим комунікативного процесу усього чотири максими: якості, кількості, релевантності та способу дії. На цьому, на думку британського дослідника, перелік не закінчується, проте далі він не розвинув цю ідею. Г. Ліч дійшов висновку, що іншим постулатом комунікативного процесу, або максимою спілкування, може стати максима ввічливості. Він припустив, що на мовну комунікацію впливають велика кількість різних факторів, одним із яких є етикет.

На рівні із грайсівським принципом Кооперації Г. Ліч запропонував розглядати незалежний принцип ввічливості, який має таке визначення: «Добирай вирази, що не применшують статус (гідність) слухача». Разом із цим, існує низка специфічних максим, що опікуються радше не змістом промовленого висловлювання, а самим фактом промовляння. До таких специфічних максим можна віднести такт, скромність, симпатію, послужливість.

Також Г. Ліч запропонував різного роду шкали: ціни/прибутку, авторитету/соціальної дистанції. Виходячи із даних шкал можливо аналізувати різні ступені ввічливості. Адже мовець подекуди може йти врозріз (наказ), підтримувати (пропозиція), перебувати у конфлікті (загроза) або навіть бути байдужим (звичайне висловлювання) до довгострокового загальнолюдського договору з підтримки ввічливості й уникнення соціального тертя.

П. Браун і С. Левінсон зазначали, що велика кількість проблем з розрізнення значення висловлювання та значення мовця може бути вирішена за рахунок аналізу ввічливості. Ввічливість – це соціальний феномен. Тому акцент з репрезентативного розуміння мови, що набув великої популярності у сфері прагматики, має бути зсунутий у бік аналізу соціальних функцій мови.

Модель П. Брауна і С. Левінсона побудована на визнанні головної ролі грайсівського принципу Кооперації у сфері комунікації. Існує припущення, що всі дорослі і компетентні члени суспільства мають публічний імідж, або обличчя. Цей імідж тримається на двох різних, але тісно пов'язаних модальностях: позитивне обличчя – позитивна оцінка себе, яка відіграє важливу роль у прагненні людини бути високо оціненою у суспільстві; негативне обличчя – негативна оцінка себе, що впливає у постійну боротьбу за власну територію, за свободу своїх вчинків і боротьбу проти будь-якого нав'язування.

Соціальні взаємодії зазвичай побудовані на намаганні зберегти власне обличчя. Загальна обізнаність у застосуванні стратегій, спрямованих на збереження свого обличчя, разом із дотриманням принципу Кооперації, дають змогу висновувати імплікатури з максими ввічливості. Таким чином, динаміка прямої/непрямої мови отримує пояснення в термінах face-threatening/face-

preserving (загроза втратити обличчя/збереження обличчя) механізмів. Взагалі, взаємодія людей у суспільстві зводиться до постійних комунікативних актів, що мають характер загрози для обличчя або гідності слухача (face-threatening acts). Вони можуть проявлятися різною мірою, або бути знятими за допомогою засобів стратегій ввічливості (polite strategies). Рівень стратегій ввічливості має дорівнювати ступеню загрози збереження гідності

У четвертому розділі **«Теорія релевантності та теоретико-ігрова прагматика як дієві альтернативи інференційній прагматиці П. Грайса»**, який складається з двох підрозділів, досліджуються суттєві характеристики постграйсівських прагматик: Теорії Релевантності та теоретико-ігрової прагматики.

У підрозділі **4.1. «Головні положення Теорії Релевантності»** досліджується сутність, суттєві характеристики та категоріальний апарат Теорії Релевантності Д. Спербер та Д. Вілсон.

Теорія Релевантності – це когнітивна теорія людського спілкування, яка була розроблена двома дослідниками Д. Спербером і Д. Вілсон наприкінці 80-х років ХХ ст. Зародилася вона як когнітивно-спрямована альтернатива до прагматичної теорії Пола Грайса і розвинулася у самостійну теорію в сфері прагматики.

Головним припущенням Теорії Релевантності є думка про те, що в людському існуванні закладено властивість максимізувати релевантність зовнішніх подразників, що входять до людської когнітивної системи. До таких подразників можна віднести лінгвістичні висловлювання та інші комунікативні впливи. Релевантність – це не тільки властивість явних стимулів (висловлювань), а і прихованих концептів, а саме: наші думки, переконання. Все це може слугувати вхідною інформацією (input) до когнітивної системи людини. Намагання бути релевантним – це основна властивість людської ментальності.

На відміну від кодової моделі комунікації, в рамках якої мовці кодують і слухачі декодують інформацію під час комунікації, Теорія Релевантності пропонує інференційну модель. В межах цієї моделі кодування і декодування відіграє значно меншу роль, і ця роль пов'язана із властивістю інтерпретатора висновувати інформацію. Декодування відіграє свою роль у визначенні інтерпретації і слугує, радше, вказівником на значення мовця. Мовці використовують код під час комунікаційної діяльності, проте набагато важливішу роль відіграє висновування, що перетворює схематично кодовану вхідну інформацію на завершені пропозиціональні інтерпретації.

У підрозділі **4.2. «Теорія ігор та теоретико-ігрова прагматика»** досліджуються суттєві характеристики та категоріальний апарат теоретико-ігрової прагматики.

Теоретико-ігрова прагматика – це відносно молода галузь постграйсівської прагматики. В рамках цієї сфери дослідження прагматичні феномени розглядаються в моделі теорії ігор. Іншими словами, прагматичні ситуації розглядаються як гра між мовцем та слухачем, де сітка вибору кожного

із гравців представлена можливими варіантами інтерпретації проголошеного висловлювання.

Ідеї П. Грайса органічно застосовуються в межах теоретико-ігрової прагматики. Теорія П. Грайса має можливість допомогти дослідникам в галузі теоретико-ігрової прагматики в переосмисленні багатьох проблем, із якими вони стикаються під час моделювання комунікативних ситуацій.

У **Висновках** підводяться підсумки дисертаційного дослідження, що відображають новизну, основну проблематику та загальну структуру роботи:

1. З'ясовано історичні й теоретичні витoki формування концепції інференційної прагматики Пола Грайса. Інференційна прагматика Пола Грайса виникає в період суперечки між представниками протилежних підходів до аналізу виразів природної мови: філософії повсякденної мови та символіко-логічних підходів. Оскільки представники філософії повсякденної мови перебували переважно в Оксфорді (Велика Британія), де тривалий час жив та працював П. Грайс, саме в межах цього напрямку він розпочинає свою наукову діяльність.

Основа суперечки між двома течіями – різне розуміння значення мовних виразів, а також різне розуміння місця природної мови у науковому дискурсі. Представники символіко-логічних підходів вважали, що природна мова надто нечітка й має безліч недоліків, тому її не слід застосовувати в наукових дослідженнях. Натомість представники школи повсякденної мови пропонували розрізняти «повсякденне» та «неповсякденне» значення. На їх думку, більшість філософських проблем виникають внаслідок застосування слів у «неповсякденному» значенні. Грайс розпочинає свою наукову діяльність разом з представниками філософії повсякденної мови, але результатами своїх досліджень він фактично нівелював її надбання. Тому з ім'ям П. Грайса пов'язують завершення етапу розвитку цієї традиції та започаткування нового напрямку дослідження – інференційної прагматики.

2. Уточнено категоріальний апарат інференційної прагматики П. Грайса. Основою концепції інференційної прагматики є принцип Кооперації, що має наступне визначення: «Твій комунікативний внесок на кожному кроці діалогу має бути таким, якого вимагає спільно прийнята мета (напрямок) цього діалогу».

Принцип Кооперації обслуговують максими спілкування: кількості (Quantity), якості (Quality), відношення (Relation) та способу дії (Manner). П. Грайс не розглядає максими спілкування в якості законів чи аксіом. Вони є радше загальними рекомендаціями, виконання яких дасть змогу імплікатурам, які імплікуються мовцями до певних висловлювань, бути розпізнаними та правильно інтерпретованими слухачами. Імплікатура – компонент висловлювання, який імплікується мовцем і який прямо не слідує з конвенційного значення слів, вживаних у цьому висловлюванні.

3. Виявлено можливість використання концепції П. Грайса щодо витлумачення логічних сполучників. Інференційна прагматика П. Грайса дає змогу аналізувати та надавати прагматичне пояснення деяким проблемам, що бентежать дослідників у галузі філософії мови та логіки. Мається на увазі захист розуміння сполучників як істинно-функціональних.

В основу стратегії захисту покладено аналіз природного значення таких граматичних сполучників як: *не, і, або, якщо, то*. П. Грайс наголошує, що на семантичному рівні значення цих сполучників визначають табличні значення відповідних логічних сполучників. Однак, разом із цим, граматичні сполучники мають інші рівні значення. П. Грайс аналізує умовні сполучники й робить висновок, що такі висловлювання породжують узагальнені імплікатури спілкування, а саме – неопосередкований стан, який вказує на те, що антецедент висловлювання природної мови має бути, щонайменше, доброю умовою для консеквенту. Тож, відома логічна проблема матеріальної імплікації, що дає змогу висновувати будь-що з будь-чого, в термінах інференційної прагматики П. Грайса є прагматичною проблемою. Тобто, хибними є не самі висловлювання, а лише їх узагальнені імплікатури спілкування, які імплікують хибний неопосередкований стан.

4. Виявлено специфіку концепції П. Грайса в межах неограйсівської прагматики. До неограйсівської прагматики зазвичай відносять дослідження, метою яких є певне уточнення, або поглиблений опис деяких важливих понять інференційної прагматики. Умовно їх поділяють на дві групи. До першої належать дослідження, вихідним пунктом яких є полеміка з П. Грайсом щодо кількісного та якісного складу максимум спілкування, які обслуговують принцип Кооперації. До другої групи відносять дослідження, що будуються на основі полеміки з П. Грайсом щодо розрізнення конвенційного значення висловлювання та значення мовця. До першої групи належать дослідження: Q-принципу та R-принципу Л. Хорна, а також імплікатур ввічливості Г. Ліча, С. Левінсона і П. Брауна. До другої групи належать: дослідження імплікатур спілкування К. Баха.

5. Виявлено суттєві характеристики постграйсівських прагматик. Теорія Релевантності – це когнітивна теорія людського спілкування, яка була розроблена дослідниками Д. Спербером та Д. Вілсоном наприкінці 80-х років ХХ ст. Зародилася вона як когнітивно-спрямована альтернатива до інференційної прагматики П. Грайса.

У межах Теорії Релевантності стверджується, що через постійне збільшення навантаження на когнітивну систему, людський організм віднайшов механізми виокремлення потенційно більш релевантної інформації з метою її обробки найбільш ефективним способом. В основу Теорії Релевантності покладено Когнітивний принцип релевантності – когнітивна система людини тяжіє до максимального ступеню релевантності. У свою чергу, релевантність визначається як потенційна властивість будь-якого когнітивного процесу. Вхідна інформація має більшу релевантності тоді, коли на її обробку витрачається менше зусиль.

Сфера застосування цього принципу доволі широка, адже до когнітивних систем відносять не тільки процеси, пов'язані із пізнанням, пам'яттю, міркуванням, але і такі, що відповідають за утворення та інтерпретацію значень висловлювань природної мови.

Останнім часом зростає популярність іншого напрямку в галузі прагматики, а саме – теоретико-ігрової прагматики. Це напрям дослідження в межах прикладної математики, що вивчає інтерактивні рішення. Він входить до сфери інтересів багатьох наук, зокрема соціології, політології, економіки, біології, а також лінгвістики та логіки.

Теорія ігор має справу із ситуаціями, в яких декілька агентів ухвалюють рішення. Обираючи одне рішення із множини або сітки можливих рішень, агент впливає на ухвалення рішень іншими агентами. Дослідники у межах теоретико-ігрової прагматики розглядають людську комунікацію як різновид подібних ситуацій, де мовець проголошує висловлювання, а слухач прагне його інтерпретувати. В рамках теорії ігор з'являється можливість більш детально дослідити зв'язок між мисленням та комунікацією. Теоретико-ігрова прагматика також надає власне пояснення механізмам висновування слухачами імплікованого значення мовця.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України:

1. Соболевський П.А. Принцип Кооперації і імплікатури спілкування як основні поняття інференційної прагматики Пола Грайса / П.А. Соболевський // Філософія і політологія в контексті сучасної культури. – Дніпропетровськ : ДП «Видавництво ДНУ», 2014. – №8. – С. 115 – 119.

2. Соболевський П.А. Умови виникнення та формування філософсько-лінгвістичних поглядів Пола Грайса / П.А. Соболевський // Вісник Київського Національного Університету імені Тараса Шевченка. Філософія, Політологія. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2015. – №119. – С. 52 – 55 (входить до наукометричної бази РИНЦ).

3. Соболевський П.А. Можливості використання моделі Теорії Ігор в галузі прагматики / П.А. Соболевський // Гуманітарні студії. Збірник наукових праць. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2015. – №25. – С. 169 – 175 (входить до наукометричної бази РИНЦ).

4. Соболевський П.А. Пол Грайс про природу умовних висловлювань / П.А. Соболевський // Гуманітарні студії. Збірник наукових праць. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2015. – №26. – С. 59 – 66 (входить до наукометричної бази РИНЦ).

5. Соболевський П.А. Постграйсівська прагматика. Теорія Релевантності / П.А. Соболевський // Вісник Київського Національного Університету імені Тараса Шевченка. Філософія, Політологія. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2016. – №120. – С. 43 – 45 (входить до наукометричної бази РИНЦ).

Матеріали наукових конференцій:

1. Соболевський П.А. Прагматика: історичний аналіз та перспективи розвитку (Стефен Левінсон) / П.А. Соболевський // Дні науки філософського факультету – 2014. Міжнародна наукова конференція (2014 ; Київ). Матеріали доповідей та виступів. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2014. – Ч. 3. – С. 122 – 125.
2. Соболевський П.А. Принцип Кооперації як центральна категорія інференційної прагматики П. Грайса / П.А. Соболевський // Сучасні соціально-гуманітарні дискурси. Матер. IV Всеукр. наук. конфер. з міжнар. участю. у 3-х частинах. – Д.: ТОВ «Інновація», 2014. – Ч. 3. – С. 55 – 58.
3. Соболевський П.А. Скалярні імплікатури Ларі Хорна / П.А. Соболевський // Науковий діалог «Схід – Захід»: Матеріали всеукраїнської наукової конференції з міжнародною участю (2014 ; Дніпропетровськ). – Д.: ТОВ «Інновація», 2014. – Ч. 2. – С. 114 – 116.
4. Соболевський П.А. Принципи викладання дисциплін логічного циклу у вищій школі // Проблеми викладання логіки та перспективи її розвитку, 15-16 травня 2014 р. – К.: «Київський університет», 2014. – С. 113 – 115.
5. Соболевський П.А. Імпліситури спілкування К. Баха / П.А. Соболевський // X Харківські студентські наукові читання. – Х.: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2014. – С. 11 – 12.
6. Соболевський П.А. Теоретико-ігрова прагматика / П.А. Соболевський // Придніпровські соціально-гуманітарні читання. Матер. III всеукр. наук. конфер. з міжнар. участю. (м. Дніпропетровськ, 29 листопада 2014 р.): у 4-х частинах. – Д.: ТОВ «Інновація», 2014. – Ч. 4. – С. 129 – 131.
7. Соболевський П.А. Семантика або прагматика: питання до розмежування / П.А. Соболевський // Дні науки філософського факультету – 2015. Міжнародна наукова конференція (2015 ; Київ). Матеріали доповідей та виступів. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2015. – Ч. 4. – С. 151 – 153.
8. Соболевський П.А. Джон Роджерс Серль: Еволюція проблем та завдань філософії мови / П.А. Соболевський // Актуальні проблеми соціально-гуманітарних наук. – Д.: ТОВ «Інновація», 2015. – Ч. 2. – С. 111 – 114.
9. Соболевський П.А. Paul Grice on Semantic Multiplicity (SM) / П.А. Соболевський // Дні науки філософського факультету – 2016. Міжнародна наукова конференція (2016 ; Київ). Матеріали доповідей та виступів. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2016. – Ч. 4. – С. 105 – 107.
10. Соболевський П.А. Логіка та дисципліни логічного циклу у форматі Масових відкритих он-лайн курсів / П.А. Соболевський // Проблеми викладання логіки та перспективи її розвитку. – К.: «Київський університет», 2016. – С. 56 – 58.

АНОТАЦІЯ

Соболевський П.А. Логіко-філософський аналіз інференційної прагматики Пола Грайса. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.06 – логіка. Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Міністерство освіти і науки України. – Київ, 2016.

У дисертації здійснено комплексний аналіз інференційної прагматики П. Грайса. Набуло подальшого розвитку уявлення про історичні етапи розвитку цієї концепції, а також неограйсівської та постграйсівської прагматик. Визначено умови виникнення та формування логіко-філософських поглядів філософа у контексті аналізу суперечки між представниками різних підходів до аналізу виразів природної мови, а саме: школи повсякденної мови та формально-логічних підходів.

Результати наукових досліджень П.Грайса в галузі інференційної прагматики можуть бути застосовані з метою витлумачення логічних сполучників, зокрема захисту розуміння сполучників *не, і, або, якщо, то* як істинно-функціональних.

Створивши своєрідний місток між конвенційним значенням і значенням мовця П. Грайс започаткував новий горизонт наукових досліджень, який активно розвивався і розвивається представниками неограйсівської та постграйсівської прагматик.

Ключові слова: П. Грайс, інференційна прагматика, філософія повсякденної мови, умовні висловлювання, імплікатури, принцип кооперації, неограйсівська прагматика, теорія релевантності, теоретико-ігрова прагматика.

АННОТАЦИЯ

Соболевский П.А. Логико-философский анализ инференционной прагматики Пола Грайса. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата философских наук по специальности 09.00.06 – логика. Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Министерство образования и науки Украины. – Киев, 2016.

В диссертации осуществлен комплексный анализ инференционной прагматики П. Грайса. Получили дальнейшее развитие представления об исторических этапах развития этой концепции, а также неограйсивской и постграйсивской прагматик. Определены условия возникновения и формирования логико-философских взглядов философа в контексте анализа споров между представителями различных подходов к анализу выражений естественного языка, а именно: школы повседневного языка и формально-логических подходов.

Начало XX столетия – время появления двух противоположных стратегий изучения выражений природного языка, а именно: школы повседневного языка

и символично-логического подхода. По мнению представителей первого направления, высказывания естественного языка должны отвечать некоторым условиям для получения смысла. Представители второго направления считали, что выражения естественного языка имеют слишком нечеткое, изменчивое значение, что затрудняет применение таких выражений в научных исследованиях. Как вывод – их надо заменить на символично-логические переменные. Ни одно из перечисленных направлений не смогло предоставить целостную картину коммуникационной практики говорящего, объяснить механизмы функционирования значений высказываний естественного языка, а также механизмы порождения и вывода значений языковых контекстов. Более того, подход школы повседневного языка почти полностью исключал возможность применения формальных методов исследования высказываний. Представители этого направления выступали с критикой своих оппонентов (аргументы против существования истинно функционального толкования логического союза). Взамен, представители символично-логического подхода почти полностью исключали естественный язык из круга научных интересов.

Дальнейшие исследования на основе этих двух господствующих стратегий анализа выражений естественного языка происходили в пределах прагматики. К прагматике обычно относят анализ отношения между структурой семиотических систем, а также их использования в различных контекстах. В этой теории в сферу интересов прагматики относят такие явления, как имплицитное значение, инференция и т.д. Прагматика также анализирует пути обогащения речевых структур в соответствии с контекстуальным «бекграундом» – информацией, которую выводят или предполагают. Прагматика является междисциплинарным направлением, которое пересекается с областью философии языка, лингвистической философии, психологии, когнитивной науки и логики.

Теорию Пола Грайса считают одной из первых и наиболее удачных попыток объяснить тот факт, что люди говорят буквально не всегда то, что они на самом деле имеют в виду. В этом контексте британский философ основал одну из самых влиятельных парадигм исследования в области прагматики. Его концепт значения состоит из двух основных составляющих: конвенционного значения и значения говорящего. Грайс пришел к выводу, что существует семантико-прагматический компонент высказывания, который импликуется говорящим, но который прямо не следует из конвенционального значения слов, которые составляют высказывание. Этот семантико-прагматический компонент он назвал речевой импликатурой.

Появление теории П. Грайса привело к бурному развитию различных теорий в пределах прагматики, которые условно разделяют на неограйсовскую и постграйсовскую прагматику.

Ключевые слова: П. Грайс, инференционная прагматика, философия повседневного языка, условные выражения, импликатуры, принцип Кооперации, неограйсовская прагматика, теория Релевантности, теоретико-игровая прагматика.

ANNOTATION

Sobolievskiy P. Logical and philosophical analysis of Paul Grice's inferential pragmatics. - Manuscript.

Thesis for Doctor of Philosophy (PhD) degree, specialty 09.00.06 – logic. Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ministry of education and science of Ukraine. – Kyiv, 2016.

The thesis presents a comprehensive analysis of P. Grice's inferential pragmatics. Paul Grice has founded one of the most influential paradigms of research in the pragmatics. He shared value statements into two components: what was said and what was meant. Grice came to the conclusion that there is a both semantic-pragmatic component of statements, which is implicated by speaker, and does not directly follow from the conventional meaning of the words of the statement. This semantic-pragmatic component was called by Grice implicature (conversational implicature).

P.Grice's researches in the sphere of inferential pragmatists can be applied to the interpretation of logical operators, including protection of understanding operators *not, and, or, if, then* as truth-functional.

By creating the bridge between the conventional meaning and speaker meaning Grice has founded a new horizon of research, called inferential pragmatics.

The emergence of Grice's theory has led to the rapid development of different theories within pragmatics, which is conventionally divided into neo-Gricean and post-Gricean pragmatics.

Keywords: P. Grice's inferential pragmatics, philosophy of language, conditional expressions, implicature, Cooperative Principle, neo-Grice pragmatics, Relevance Theory, Game-theoretic pragmatics.